

Recenzii

de *Studiul Biblic al Noului Testament* de la Specializarea *Teologie Didactică Ortodoxă* din cadrul Universității „Eftimie Murgu” Reșița – aduce o contribuție deosebit de importantă la susținerea programului de master intitulat *Studii de Teologie Pastorală și Misiune Creștină*.

Pr. Prof. Dr. Sorin Cosma

***Sfântul Iustin Filozoful-Martir: dosarul autobiografic, hagiografic și liturgic*, vol. realizat de Ioan I. Ică jr, Ed. Deisis, Sibiu, 2011, 173 p., ISBN: 978-973-7859-72-3**

Printre principalii apologeți creștini care au apărat ortodoxia atât de atacul ereticilor cât și de abuzurile autorității, Sfântul „Iustin Filozoful” creștin martir este neîndoiește figura centrală. Cartea a patra din „*Istoria bisericească*” a lui Eusebiu al Cezareii (†340) — adevărat „micro-medalion bio-biblio-hagiografic” și primul „*sinaxar*”, schiță de viață de sfânt — a rămas timp de secole în Răsăritul și Apusul creștin „principala sursă de informații despre fascinanta personalitate, destin și operă a filozofului creștin și apologetului martir” (p. 141). Fiind „un îndrăgostit autentic de adevărata filozofie”, s-a mutat „cu judecată” însă „de la filozofia păgână la cinstirea lui Dumnezeu” căci „pe când se bucura încă de filozofia lui Platon”, și-a dat seama din „nefrica de moarte” și din torturile cele mai înspăimântătoare ale creștinilor că e imposibil ca aceștia să viețuiască viața de destrăbălări de care sunt calomniați” (*Istoria bisericească* IV, 8, 3-4). Convertindu-se, după câteva discursuri [*logous*] și o apărare [*apologian*] pentru credință, pe care acesta le adresează împăratului Antoninus Pius și senatului roman, cade „victimă a mașinațiilor lui Crescent filozoful” care urzește uneltiri împotriva lui după ce „de multe ori Iustin l-a învins în discuții în prezența auditorilor și în cele din urmă a reușit să-l învingă adevărului” (IV, 16, 1). Și astfel „s-a împodobit cu dumnezeiescul martiriu”. Un martir paradoxal însă căci în sfârșitul său au fost implicați alți trei „filozofi”: „Iustin filozoful a fost martirizat sub domnia filozofului stoic împărat Marcus Aurelius, în urma unui conflict cu filozoful cinic Crescent, judecat și condamnat la moarte de un alt filozof stoic, prețuit și admirat de Marcus Aurelius ca dascăl și numit de el prefect al Romei: Quintus Iunius Rusticus” (p. 141)

Un tablou fidel însă al modului în care s-a transmis în decursul Evului Mediu bizantin opera și memoria lui Iustin Martirul o avem într-o notiță din *sinaxarul* cultural, faimoasa „*Biblioteca*”, a savantului literat și umanist Fotie (cca 810–895). Acesta nu mai avea deja în mâini nici o operă originală a lui Iustin, ci numai un pseudo-Iustin, operele lui Iustin devenind o „bibliotecă”. Astfel „operele unor autori obscuri sau necunoscuți socotite valoroase au fost atribuite «divinului» apologet creștin Iustin” până acolo încât „au reușit să împingă în plan secund scrierile lui autentice” (A. Harnack). Iustin a absorbit scrierile altora, dar aceste scrieri „l-au absorbit în cele din urmă pe el însuși” (p. 145).

Studiul final care încheie și concluzionează magistral complexul *dosar autobiografic, hagiografic și liturgic* realizat de Părintele Profesor Ioan I. Ică jr, dă răspuns și la aparenta contradicție între cele două relatări autobiografice ale lui Iustin referitoare la con-

Recenzii

vertirea sa la creștinism: cea din prologul „*Dialogului cu iudeul Tryphon*”, în care acesta pare a veni la Hristos prin filozofie, și cea din „*Apologia II*”, unde apropierea de Hristos se datorează admirației sale față de martirii creștini. Dacă itinerariul său filozofic îl conduce până la platonism, convertirea sa la Hristos în 135, sub influența întâlnirii cu un bătrân dascăl creștin (Policarp al Smirnei?) se produce nu prin continuare ci prin ruptură. Rezultă că Iustin nu este un „platonist creștin” și nu are nici „o concepție filozofică despre creștinism” ci mai degrabă „o înțelegere profetică despre filozofie”, respectiv sarcina acesteia (diferită de pseudofilozofiile care o parazitează) este de a denunța idolatria și a revela adevărata natură și lucrare a demonilor cu prețul ultim al persecutării și martirizării. Astfel „mesajul ultim al Sfântului Iustin Filozoful-Martir este acela că filozofia e martirică (și apocaliptică) sau nu e deloc” (p. 169–170).

Vicisitudinile transmiterii textelor în lumea antică și medievală și-au lăsat amprenta problematică nu doar asupra conservării în timp a operei dar și asupra perpetuării în timp a memoriei eclezial-liturgice a persoanei Sfântului Iustin. În *Actele martiriului*—ajunse în timp la trei variante – dar și în sinaxarele, slujbele și viețile sfinților pe 1 iunie din Bizanț observăm cu uimire că memoria liturgică a fost dedublă: „personalitatea bipolară, dar unică, a filozofului-martir apare scindată dedublându-se în doi sfinți Iustin distincți”: „Justin filozoful” creștin asasinat (otrăvit cu un fel de Socrate creștin) la Roma prin invidia și în urma conflictului cu un alt confrate filozof, cinicul Crescent și un „Justin martirul” decapitat la Roma împreună cu un grup de alți șase frați de martiriu în urma unei anchete conduse de prefectul Rusticus (p. 167).

„Aparenta inexplicabilă dedublare în memoria liturgic-hagiografică a sfântului Iustin filozoful-martir în două persoane distincte” (p. 166) – afirmă Părintele Profesor Ioan I. Ică jr –, „se explică prin vicisitudinile transmiterii memoriei persoanei și operei filozofului-martir încă din Antichitatea creștină”. Această „scindare e reflexul dualității structurale a Sfântului Iustin, o dualitate care a fascinat și contrariat în același timp din zilele sale până în epoca noastră. Calitatea de filozof creștin și creștin filozof a intrigat permanent: nu i-a adus doar admiratori și imitatori (precum Origen), dar mai ales detractori. Iustin, cu încercarea sa de a trăi simultan în două lumi – filozofică și biblic-elezială – a fost suspectat și contestat atât de filozofii cât și de creștinii «puriști» ca un hibrid neautentic, subversiv atât față de elenismul «pur» (Celsus), cât și față de creștinismul «evangelic» (Harnack și protestantismul liberal)” (p. 167–168).

Venite în continuarea cărții lui Bogdan Tătaru-Cazaban, *Sfântul Martir Iustin Filozoful, O introducere*. (Deisis, 2010), textele dosarului care alcătuiesc volumul de față — *Dialog cu iudeul Tryphon*, cap. 1–8, *Apologia II*, *Actele martiriului Sfântului Iustin și al celor dimpreună cu el* (3 variante), *Lauda Bisericii adusă Sfântului Iustin Filozoful și Martirul* (2 variante), *Sfântului Iustin Filozoful și Martirul în Ortodoxia veche românească* (Mineiul luna lui iunie Râmnic, 1780 și Viețile Sfinților Neamț, 1813), postfațate de fundamentalul studiu al Părintelui Profesor Ioan I. Ică jr – *Itinerar hagiografic: De la Sfinții Iustin Martirul și Iustin Filozoful la Iustin Filozoful-Martir*— sunt o veritabilă pledoarie pentru căutarea Adevărului Celui Viu, Adevăr atât al teologilor cât și al adevăraților filozofi.

Pr. Drd. Cătălin Crișan